

**GUNNEL
WÅHLSTRAND**

GUNNEL WÅHLSTRAND

Intervju: Sara Michaëlsson och Magnus Haglund
Text: Sara Michaëlsson · Fotograf: Peter Claesson

Ända sedan examensutställningen på Kungliga Konsthögskolan i Stockholm 2003 har Gunnel Wåhlstrands monumentala tuschlaveringar efter fotografiska förlagor fascinerat och fångat konstpublik och kritiker. Hennes produktion är liten, ungefär 35 verk under 15 års tid. Arbetsprocessen är långsam, minutiös och riskfylld. Tuschets oberäknelighet, ett gulstick eller en ojämnhet i papperets struktur kan betyda att flera månaders arbete måste kasseras. Gunnel Wåhlstrand har liknat den ursprungliga drivkraften vid en besatthet att frammana gestalten av en för henne okänd far. Ett detektivarbete, en gåta som måste lösas. Ett sår att läka.

Sedan en tid tillbaka har hon lämnat fotoalbumens och familjebildernas slutna och förflutna världar och vänt sig utåt, mot andra rum, nya horisonter. Vi ses i Stockholm, i ateljén, för ett samtal om förbindelserna mellan minne, förgänglighet och måleri, om musikens betydelse för den kreativa processen och om befrielsen i en rigorös arbetsdisciplin.

Gunnel Wåhlstrand

VI GÅR AV VID BAGARMOSENS tunnelbanestation. Trygghetsvakterna som står utanför T-banan i sina neongula skyddsvästar visar sig okunniga om det lokala gatunätet och pekar åt helt fel håll. Vi hittar dock snart fram till ateljébyggnaden, som ligger ett stenkast därifrån i vad som verkar vara en före detta industrilokal. Vi står och huttrar utanför i en av junis få kyliga dagar när ett av de stora fönstren slås upp.

– Här är jag!, ropar Gunnel Wåhlstrand och vinkar.

Byggnaden rymmer ett flertal ateljéer och studior och har varit Gunnel Wåhlstrands fasta punkt de senaste nio-tio åren. Ateljén är stor och ljus, med vita bomullsjalusier som filtrerar och dämpar solljuset utifrån. En provdocka står i ett hörn, på väggarna sitter vykort och tidningsurklipp uppnålade. Vi lägger märke till en understreckare från Svenska Dagbladet, där Carl-Johan Malmberg skriver om Gustav Mahlers andra symfoni. Flera små strykjärn av gjutjärn står utplacerade på golvet.

Vad använder du dem till?

– Det är de bästa papperstyngder som finns, säger Gunnel Wåhlstrand. Små och nätta, men tillräckligt tunga för att hålla stora pappersark på plats. Jag brukar hitta dem på olika loppisar.

Egentligen ville Gunnel Wåhlstrand ha visat oss en ny målning, men hennes mamma har just gått bort och allt har fått läggas åt sidan. Men vi är bekanta med hennes arbete, inte minst efter förra årets omfattande separatutställning på Magasin 3 i Stockholm, där stora delar av hennes produktion visades. Minnet av målningarna är glasklart.

Medan Gunnel Wåhlstrand gör kaffe och te i det lilla pentryt intill ateljén pratar vi om uppväxten i Borås och tiden i Göteborg.

– Jag är född i Uppsala. När jag var ett år gammal tog min pappa sitt liv och mamma ville flytta närmare släkten på Västkusten.

Varje sommar, så länge jag kan minnas, har vi tillbringat på en ö utanför Strömstad. Det är en av de viktigaste platserna för mig och det är också där många av familjefotografierna är tagna. Nu är det min tvååriga dotter som leker med stenarna vid vattnet, som om hon alltid hade varit där.

Efter gymnasiet i Borås och två år på en folkhögskola i Mullsjö, började Gunnel Wählstrand på Dömens konstskola i Göteborg. Året därpå kom hon in på Hovedskous målarskola, samtidigt med Tilda Lovell, en av Stenastipendiaterna 2017.

– Tilda och jag har följts åt sedan dess, säger Gunnel Wählstrand. Vi två var de enda på skolan det året som kom in på Mejan, Konsthögskolan i Stockholm. Vi delade dessutom länge ateljé, innan hon flyttade till Berlin. Vi är extremt olika som konstnärer, men väldigt goda vänner. Hennes arbete handlar så mycket om fantasi och dikt, och det upplever jag inte alls att mitt eget måleri gör.

– Eller ... åtminstone inte på samma sätt, säger Gunnel Wählstrand, efter en stunds tvekan.

Om man kallar det fantasi, dikt eller en sällsynt och utvecklad förmåga att gestalta passager och övergångar mellan olika tillstånd, spelar mindre roll. Den som betraktar Gunnel Wählstrands på ett sätt sakliga och torra måleri känner samtidigt hur det vibrerar av någonting annat, långt bortom det fotorealistiska och reproducerande. I de uppförstorade detaljerna finns en dov underström av något outtalat och ovisst, en laddad dubbelhet. Det är som om hon målade sig längre och längre in mot motivets kärna och ur det till synes privata, vardagliga eller till och med banala lyckades fånga någonting helt annat och större. Gunnel Wählstrands sätt att översätta och transformera den fotografiska förlagan via overheadprojektor är ett tidskrävande, tålamsprövande detaljarbete.

BIBLIOTEKET
Malmö konstmuseum

Det är nödvändigt att *förstå* hur ljuset faller över böckernas ryggar i bokhyllan, på vilket sätt solstrålarna reflekteras i bladverket, vad det är som gör vågornas glitter bländande.

– Man måste hålla fast vid ursprungsidén och tro på motivet, säger Gunnel Wählstrand. Underkasta sig och låta det styra. Känna hur det känns att vara den där stenen eller den där gardinen. När jag når dit, när jag byter plats med motivet, är jag framme. Det är en sådan tillfredsställelse att veta, att ha tillägnat sig kunskapen, förstå hur det hänger ihop.

Och det är här i ateljén »framkallningen« äger rum. Vad betyder själva platsen för dig?

– Allt! Det är viktigt att vara på plats varje dag. Det mesta kretsar kring hur snabbt man kan ta sig hit. Vi har en bil och har dessutom köpt en ellådcykel och även med bussen går det fort att ta sig hit. Jenna, min sambo, har också ateljé och studio här. Vi lämnar på dagis och springer till bussen, bilen eller cykeln! Jag tänkte först att det kanske skulle bli annorlunda när jag fick barn, eller nu när min mamma dog. Men behovet av att vara här har inte förändrats, det är precis lika starkt. Det är själva rutinen, arbetsdisciplinen, att vara i sitt rum oavsett hur mycket man lyckas skapa just den dagen.

– Jag har inget direkt behov av att resa och se nya miljöer. För mig är musiken det som öppnar nya världar. Jag får tips om musik från olika håll och så sätts någonting igång, det ena leder vidare in i det andra. Jenna, min partner, är en av mina musikaliska vägvisare.

När blev musiken viktig för dig?

– Det känns som om det alltid har varit så, säger Gunnel Wählstrand. Men det är egentligen inte så länge sedan jag började att gå på konserter regelbundet. Och det blir nästan som en drog! Inte minst när man blir besviken på upplevelsen, då måste man

dit igen för att få den där fantastiska kicken när allt stämmer. Jag älskar Berwaldhallen. Det är det här stället och Berwaldhallen som är mina två fixpunkter. Där är så fint. Trapporna, det blåa, att det luktar på ett speciellt sätt. Jag sitter alltid på körläktaren, det är de billigaste platserna men de bästa tycker jag. Då är man alldeles ovanför pukorna och kan titta ner på hela orkestern. Jag sitter så nära att jag kan höra Daniel Harding – det är ju oftast han som dirigerar – väsa. Det hör man inte på de finare platserna. Och jag kan följa konsertmästaren Malin Bromans stråckdrag. Vi råkar bo grannar och har nyligen lärt känna varandra. Ibland släpper hon in oss när det är genrep, det är magiska ögonblick.

Vad betyder kopplingen till musiken för ditt måleri, tror du? Påverkar det hur bilderna kommer till?

– Ja, det påverkar precis allt, säger Gunnel Wählstrand. Först i valet av motiv, sedan för att kunna gå vidare och ta rätt beslut. Då handlar det om att serva hjärnan med musik som öppnar medvetandet eller skapar rätt sorts koncentration. Jag har ett eklektiskt och ganska impulsivt sätt att lyssna. Det har varit allt från Wendy Carlos, John Cage, minimalister och nutida skandinaviska tonsättare till senromantiker. Just nu är det mycket Bruckner. Det bästa som finns är när det kommer in nya människor i ens liv som delar med sig av sitt lyssnande. Jag reser verkligen i musiken.

När kom fotografin in som utgångspunkt i ditt skapande?

– Jag har alltid använt foto, säger Gunnel Wählstrand. Fast i början fotograferade jag filmer som jag pausade, på vhs-band eller på teven. Jag gjorde mycket ansikten, okända, lånade ansikten. Eller personer från min mammas eller pappas klassfoton, de som satt bredvid dem. Jag gick verkligen som katten kring het gröt. Jag hade länge en daglig ritual där jag gick igenom och tittade på familjealbum och fotografier om och om igen.

Senare även bilder som min farfar tagit. Han var en hängiven amatörfotograf och enormt konstintresserad. Jag tror att han ville att fotografierna skulle likna målningar. Hammershøi till exempel måste ha inspirerat honom. Det är hans bilder som är förlagor till många av mina målningar.

– Men också han var en frånvarande person för mig. Han lämnade familjen efter en svår skilsmässa och levde tillsammans med en ny kvinna. För några år sedan, efter en tidigare utställning på Magasin 3, tog hon kontakt med mig och ville träffas. Hon ville ge mig en annan bild av min farfar, ett annat perspektiv. Det gjorde hon också. Jag fick en förståelse och en insikt om något jag inte alls känt till. Det blev ytterligare en pusselbit och en sorts avslut. Jag kunde känna igen mig i hans bildbesatthet, i ivrigheten, det ibland maniska. Jag blev redo att lämna hans bilder.

– Men man kan inte forcera fram förändring, den kommer när det är dags. Jag vill helst låta motiven komma till mig, inte styra eller störa processen.

Det blir nästan en omvänd rörelse där du målar dig fram i hans fotografier som han egentligen strävade efter att göra så måleriska som möjligt. Men om vi återvänder till när du bestämde dig för att använda just de här bilderna, familjefotografierna som du kunde nästan utantill. Vad är det som får dig att ta det steget?

– Det var under tiden på Mejän, säger Gunnel Wåhlstrand. Det var en sådan chock att komma dit och en så stor kontrast mot hur det hade varit i Göteborg. Vi var mest obekymrat glada och lyckliga över att ha kommit in och över att få hålla på med vår konst. Där var alla plötsligt så kritiska och teoretiskt medvetna. Jag minns att jag gick ner sju kilo av ren stress och kände mig väldigt vilsen.

ID
Samling
Gullringsbo Egendomar

*Jag älskar OH-tiden. Allt är nytt och möjligt.
Motiven är utbytbara, och storleken på projektionen likaså.
Apparaten åker fram och tillbaka i rummet och allt handlar
om att känna in vilket motiv som är det rätta. Sen börjar
avmålandet. Maskinen går och går, ibland tar det veckor
att fånga in alla ljusa partier. Gillar surret, och att
spegelarmen rör sig långsamt uppåt innan den är varm.*

GUNNEL WÄHLSTRAND

– När jag vid ett tillfälle, redan under första året, blev total-sågad av två lärare, kände jag att det var bättre att gå in i mitt rum, stänga dörren och arbeta efter eget huvud. Och jag öppnade bokstavligen inte dörren för någon, utom när jag var tvungen, en gång om året.

– Jag hade, som så många andra, läst och drabbats av Roland Barthes bok om fotografi, *Det ljusa rummet*. När jag läste om hur han letade efter sin döda mamma i de kvarlämnade fotografierna och hur hon plötsligt steg fram och blev närvarande för honom genom en speciell bild, eller snarare genom en liten, oförutsägbar detalj i bilden, förstod jag hur jag skulle gå vidare. Och jag visste att jag ville vistas så länge som möjligt i bilderna, att jag måste hitta ett långsamt, försiktigt, noggrant sätt att komma nära. Leta upp alla okända skrymslen och vrår i de där fotografierna som var så bekanta, leta rätt på det som måste bli synligt och ta plats. Jag försökte att ta bort mig själv och se genom min pappas och min farfars blick för att lära känna dem, väcka dem till liv.

Och du målade dig fram till det Barthes kallar »punctum«, en sorts subjektiv, privat brännpunkt, när du gjorde ett speciellt porträtt av din pappa med titeln ID. Vad var det som hände?

– Jag hade hittat honom. Han var där! Jag kände igen honom utan att ha något minne. Efter det behövde jag inte måla honom mer. Och han upptar inte mina tankar på samma sätt längre. Jag började att ta bort honom ur fotografierna och måla landskapen.

Du har fortsatt att använda fotografier, men nu är det dina egna bilder i stället. Hur arbetar du med dem, vad är det du utgår ifrån?

– Jag går på känsla, säger Gunnel Wåhlstrand. Det finns ingen beräkning, »Nu skall jag göra en triptyk«, eller något liknande. Det är bara instinkt och vilken musik jag lyssnar på. Jag känner att jag dras mer och mer till det förbjudna, till det som är

vykortsvackert. Glittret! Det utfrätta. Det man inte skall måla. Att måla efter overhead var också litet skamligt i början. Jag dras till fotografier som är litet *för* bra, men där det ändå finns någon detalj som är skev och egendomlig.

– I min pappas och farfars bilder fanns också en romantisk lockelse i själva kvaliteten, i skärpedjupet. I mina egna bilder finns inget sådant. Tvärtom, de är ofta jättefula med konstiga färger och dålig upplösning, inte sällan tagna med enklast möjliga kamera eller med mobilen. Men det ger mig också en större frihet och en uppgift som målare. Jag behöver inte tävla mot fotot.

– Jag börjar först att arbeta i datorn där jag skalar bort färg, zoomar in, ändrar. Det blir ett skelett som jag sedan långsamt bygger upp igen i måleriet. Jag målar inte den faktiska bilden av platsen, utan minnet av den. Motivet är det jag vill befinna mig i. Lära mig utantill, bli ett med, förstå, och i den förståelsen när jag någonting jag tidigare inte kände till. Ögonblicket när jag »faller igenom« är magiskt. När jag plötsligt befinner mig på insidan, förflyttas in i en annan verklighet, inte längre står kvar vid kameralinsen utan kan röra mig in i rummen, i landskapen. Det är ett slags optiskt illusionstrick där jag verkligen byter plats.

Dina senaste målningar har motiv hämtade från Kosterfjorden, bland annat den du ville visat oss. Det är uppenbarligen en mycket viktig plats, dit du ständigt återvänder, både rent fysiskt och i måleriet.

– Det är en plats full av utforskade möjligheter, trots att jag har tillbringat så mycket tid där, säger Gunnel Wåhlstrand. Jag kan fortfarande gå vilse, den representerar både en sorts hemkomst och något vilt, okontrollerbart. Jag mediterade en del tidigare, och hamnade alltid där, i det landskapet, bland stenarna, vågorna och sanden. Meditation är ett sätt – ett bra sätt – att lura hjärnan.

Man skapar en plats i sig själv där man kan placera det som är viktigt. Ett hemligt rum.

Berätta mer om det förbjudna glittret, det du har vågat att närma dig i dina senare målningar.

– Det handlar om att förstå vad det är som bländar, säger Gunnel Wåhlstrand. Det ljusa är ju papperet, så det måste vara ett svagt violett sken för att fånga det som glimmar och glittrar. Vartenda blänk, på varje sten och varenda våg hade en liten violett aura. Det var så fint när jag höll på med den målningen och satt och arbetade i just det partiet. Det var som om jag hade tittat in i solen. Jag hade bländats och framkallat det själv.

SLUTET AV JULI
Privat ägo

